

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ І ДОСЛІДНИКІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХХІ СТОЛІТТІ:
КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ
МОЖЛИВОСТІ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

*(ВИДАНО ЗА ПІДТРИМКИ ПРОГРАМИ ЄС
ЕРАЗМУС+ напрямом ЖАНА МОНЕ:
575385-ERP-1-2016-1-UA-ERP1MO-SUPRA
«БІЛЬШ ШИРОКЕ ВИСВІТЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
У ВИКЛАДАННІ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ»)*

Київ
26-27 березня 2018

*За повного або часткового використання матеріалів збірника
посилання на видання обов'язкове.
Матеріали надруковані методом прямого відтворення тексту,
наданого авторами, які несуть відповідальність за його
достовірність, зміст і стилістику, за правильне цитування джерел
та посилання на них.
Організаційний комітет не несе відповідальності за погляди,
висловлені авторами матеріалів.*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХХІ СТОЛІТТІ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ,
ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ: Збірник матеріалів Міжнародної
науково-практичної конференції (м. Київ, 26-27 березня 2018 р.). - Київ: Українська
Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції. - 2018. – 652 с.

У збірнику вміщені статті учасників міжнародної науково-практичної конференції,
метою якої було представити освітянський досвід у сфері викладання та дослідження
європейських інтеграційних процесів в Україні та за її межами.

Збірник матеріалів підготовлено та видано за кошти
проекту Асоціації: 575385-EPP-1-2016-1-UA-EPPJMO-SUPPA
«Більш широке висвітлення європейської інтеграції у викладанні та
наукових дослідженнях», що здійснюється за підтримки Програми ЄС Еразмус+ напрямку
Жана Моне.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Електронна версія збірника розміщена на сайті: <http://aprei.com.ua>

© Українська Асоціація Викладачів і
Дослідників Європейської Інтеграції, 2018
© Автори статей, 2018

Мазаракі Н.

МЕДІАЦІЯ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....287

Макух О.

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВІДГОЛОС В УКРАЇНІ.....296**

Малкіна А., Аркушина Є.

**ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ.....308**

Матвійчук А.

**КОНСТИТУЦІЙНІ ОБОВ'ЯЗКИ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ОСВІТИ:
НАДБАННЯ І ПРОБЛЕМИ.....319**

Мателешко Ю.

**КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНІ ЗАСОБИ «М'ЯКОЇ СИЛИ»
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....327**

Машевський О., Муштіна Н.

**УЧАСТЬ НОРВЕГІЇ Й ІСЛАНДІЇ У ПРОЦЕСАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....335**

Мойсієнко В.

**ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО».....346**

14. Польсько-шведські пропозиції із Східного партнерства // Додаткові можливості «Східного партнерства» для європейської інтеграції України і східних партнерів: матеріали міжнародної конференції. – К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2009. – С.2–3.

15. Оновлення Східного партнерства. Рекомендації для саміту Східного партнерства 2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0B_mp0v6tWhA3TEhoWU5iSXB3cFE/view

16. Європарламент дозволив збільшити фінансування країн «Східного партнерства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/2388511-evroparlament-dozvoliv-zbilshiti-finansuvannya-krajn-shidnogo-partnerstva.html>

17. Східне партнерство: поглиблення двосторонніх відносин й розвиток багатостороннього співробітництва / Інформаційне представництво Європейської комісії в Україні // Євробюлетень – 2009. – № 5. – 4–6.

18. Туманова Т. Б. Тарасюк розглядає «Східне партнерство» як додатковий механізм співпраці з ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news>

19. Спільна декларація саміту Східного партнерства: текст документа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/24/7074139/>

Мущинська Н.

*к.е.н, доцент, заступник директора
інституту підготовки кадрів вищої
кваліфікації Харківського національного
університету міського господарства ім. О.М. Бекетова*

**ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ
ДО ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ**

**IMPLEMENTATION PROBLEMS OF EURO-INTEGRATION
APPROACHES TO THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC PROCESS
OF HIGH QUALIFICATION SPECIALIST'S PREPARATION**

Анотація: В роботі проаналізовані проблеми впровадження євроінтеграційних підходів до освітньо-наукового процесу підготовки кадрів вищої кваліфікації. Акцент зроблено на фінансуванні підготовки докторів філософії. Запропоновані організаційно-економічні підходи щодо підвищення ефективності підготовки докторів філософії та докторів наук.

Ключові слова: кадри вищої кваліфікації, доктор філософії.

Summary: The paper analyzes the problems of European integration approaches implementation to the educational and scientific process of high qualification specialist's preparation. The emphasis is on funding doctoral training programs. Organizational and economic approaches to increase the effectiveness of the Ph.D. and Doctors of Science programs are proposed.

Key words: higher qualification specialists, Ph.D.

Освіта і наука, зберігаючи за собою роль найважливішого культурного фактора, стають умовою політичного і економічного розвитку, засобом міжнародного спілкування. Процеси європейської інтеграції освітнього простору реалізуються через впровадження Зальцбурзьких принципів організації докторських програм, які були розглянуті 2005 р. й удосконалені та адаптовані під сучасні вимоги суспільства у рекомендаціях форуму «Зальцбург-II» у 2010 році [8]. Актуальність формування дієвої системи підготовки докторів філософії і докторів наук зростає за умови впровадження нових підходів в підготовці, запроваджених постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» [2].

Вже сьогодні ведеться робота із запровадження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, введення в дослідну експлуатацію системи електронної реєстрації захищених дисертацій в онлайн-

режимі, удосконалення роботи, створення Національного репозитарію академічних текстів, ресурси якого будуть допоміжним засобом для перевірки академічних текстів на текстові запозичення тощо, нового Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) (МОН нині вносить до цього документа певні зміни, аналізуючи практику його впровадження за два роки), проектів нових редакції Порядку присудження наукових ступенів, положень про спеціалізовані вчені ради та про експертні ради з питань проведення експертизи дисертаційних робіт МОН тощо. Зараз на стадії затвердження перебуває Положення про державну атестацію закладів вищої освіти. На його підставі й буде запроваджуватись базове фінансування на науку – планується, що виші почнуть отримувати його вже з 2019 року. Причому, Положенням передбачено, що атестація проводитиметься за науковими напрямами, а не закладу в цілому. [7].

Окремої уваги вимагає якість дисертаційних досліджень, впровадження академічної доброчесності та заходів із запобігання текстових запозичень в наукових працях.

Неврегульованість законодавчих вимог до процесу підготовки кадрів є закономірним явищем на перехідному етапі. Проте це не аргумент для тих здобувачів ступеня докторів філософії та доктора наук, які вже розпочали свою підготовку в 2016 році. В цьому році вже повинні захищатися «нові» доктори наук, проте не визначений порядок такого захисту і вимоги до нього.

Отже, взявши за основу європейський вектор, система підготовки наукових кадрів зіткнулась із рядом проблем [6]:

1. Масштабне розмивання відповідальності між учасниками експертизи дисертацій.

2. Неврегульованість вимог до постійно діючих спеціалізованих вчених рад. Невідомо, чи взагалі вони продовжать своє існування; чи буде можливість

у них захищати дисертації на здобуття першого (доктор філософії) і другого наукового ступеня (доктор наук).

3. Сьогодні не просувається розробка стандартів вищої освіти для програм підготовки доктора філософії, тоді як самі програми функціонують уже півтора року. Постає питання: чи потрібні ці стандарти, якщо й без них підготовка успішно здійснюється? Теоретично — потрібні як певна рамка для оцінки змістовності освітньої складової підготовки майбутнього доктора філософії. Практично — зміст підготовки доктора філософії, який уже одержав свій диплом, мало кому з його майбутніх роботодавців цікавий.

4. «Кризового» спосіб фінансування підготовки наукових кадрів.

Далі в статті особливу увагу хочу звернути саме на можливості щодо виходу з «кризового» стану фінансування. Проте нижченаведені пропозиції лише частково охоплюють питання фінансування. На далеку перспективу відкладається вирішення питань адекватної оплати наукового керівництва і викладання в аспірантурі, оплати праці експертів, членів спецрад і опонентів.

Варто зауважити, що досі університетська наука сьогодні має лише конкурсне бюджетне фінансування, на умові підтримки порівняно короткострокових 2-3-річних наукових тем. Та й на фінансування цього конкурсу держава завжди виділяла обмаль коштів. Частка університетів уже давно коливається навколо позначки 10% загальнодержавних видатків на науку. Як результат, у 2016 році вся університетська наука коштувала загальному фонду бюджету близько 15 мільйонів євро – це показники фінансування одного провінційного європейського університету [7]. У 2017 році змогли вийти з драматичного зниження фінансування на науку, яке досягло мінімуму в 2016 році і становило 0,16% ВВП з держбюджету. Сьогодні основне фінансування на науку йде в Національну академію наук, яка абсолютно незалежна від МОН і розпоряджається своїм бюджетом самостійно. Так, у 2017 році у її розпорядженні було 2 млрд 719 млн гривень. Для порівняння, фінансування на науку, яким розпоряджається МОН, а це є

фінансування на університетську науку, становило всього 621,5млн гривень. При цьому частина цих коштів йде на конкурсне фінансування наукових проектів, яке можуть також вигравати інститути НАН. Таким чином, університетська наука, за яку відповідальне МОН, отримує лише 10% від загального обсягу фінансів на науку [3].

Оцінюючи сучасний рівень дослідницько-інноваційної підготовки в аспірантурі, за результатами дослідження [5] із 163 респондентів (аспірантів та науково-педагогічних кадрів з усієї України) оцінили як високий – 20 осіб; вище середнього – 70 осіб; середній – 52 особи; нижче середнього – 20 осіб і дуже низький – 1 особа. В цьому ракурсі актуальним стає формування належного фінансового забезпечення підготовки докторів філософії і докторів наук. Маючи чотирирічний термін підготовки доктора філософії та дворічний доктора наук, ми маємо фінансування підготовки тільки освітньої складової і наукового керівництва та консультування. Витрати на проведення наукових досліджень, створення випробувальних стендів, нових зразків і матеріалів, публікації в престижних журналах часто лягають на плечі самого дослідника.

Вже майже традиційно для кращих студентів реальний сектор надає кращі перспективні вакантні позиції, тому в аспірантуру потрапляють вже не кращі з кращих. В умовах невизначеності з питань захисту дисертацій, для потенційних керівників наявність бажаючих на вступ в аспірантуру є доволі суперечливим викликом. Отже, найважливішим завданням стає зробити навчання в аспірантурі престижним для випускників ВНЗ і привабливим для потенційних наукових керівників.

Незважаючи на те, що МОН здійснює певні кроки для підтримки аспірантів і докторантів за рахунок стипендіальних програм, а також через їх залучення до конкурсів молодих вчених, самі умови подання заявки для участі в конкурсних заходах передбачають наявність наукових статей та патентів, участі в конференціях, міжнародних симпозіумах тощо. Крім того, згідно

положенням постанови [2], що навчається за кошти державного бюджету, не має право на суміщення навчання в аспірантурі з трудовою діяльністю.

Потенційну можливість для формування належного фінансового забезпечення підготовки кадрів вищої кваліфікації надає пп.2, п.3 ст. 70 Закону України «Про вищу освіту» [1], згідно якого вищій навчальний заклад має право засновувати сталий фонд (ендавмент) та розпоряджатися доходами від його використання відповідно до умов функціонування сталого фонду, а також отримувати майно, кошти і матеріальні цінності, зокрема будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби, від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, у тому числі як благодійну допомогу.

В умовах нерозвинутості фондового ринку та неготовності українських ВНЗ грати по правилам сталих фондів в класичному розумінні, пропонується внести зміни до пп.2, п.3 ст. 70 Закону України «Про вищу освіту» [1] щодо надання права вищим навчальним закладам утворювати різні типи і види ендавмент-фондів на поточну, середньострокову та довгострокову перспективу, які мають суттєві особливості в системі джерел формування, строках і пропорціях використання базового капіталу та інвестиційного доходу [4].

Фонд тоді спрямовуватиме свої кошти на наступні заходи:

1. Оплата вартості навчання здобувачів (власних співробітників) на PhD-програмах проліцензованих у ВНЗ.
2. Оплата можливості навчання аспірантами на позакредитних (факультативних) курсах.
3. Доплати за проведення занять у малокомплектних групах викладачам, що задіяні в процесі підготовки докторів філософії.
4. Оплата вартості іспиту та отримання сертифікатів міжнародного зразка на володіння іноземною мовою на рівні не нижче B2.

5. Оплата участі в міжнародних конференціях та семінарах для аспірантів, докторантів і їх керівників і консультантів.
6. Оплата стажувань в Україні та за кордоном.
7. Оплата публікацій у формі статей, монографій.
8. Придбання/оренда обладнання, матеріалів для проведення наукових експериментів.
9. Оплата вартості перевірки на наявність ознак плагіату в наукових роботах.

Вважаючи неможливим за сьогоденних законодавчих умов створення подібних фондів на базі ВНЗ, пропонується створення робочої групи за участю експертів Міністерства освіти і науки України, відомих вчених, ректорів ВНЗ, представників молодих вчених для вирішення питання і внесення відповідних змін до діючих нормативних актів, які регулюють фінансово-економічну діяльність ВНЗ.

Другою пропозицією при існуючій системі бюджетного планування є створення Фонду підтримки молодих вчених, який буде формуватись за рахунок частини освітніх субвенцій або додаткових субвенцій з державного бюджету на рівень області.

Такі пропозиції не є виключними, проте це дасть позитивний поштовх на рух уперед до сталого розвитку науки, що неможливо без творчого потенціалу молодих вчених.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> – Назва з екрану.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-п> - Назва з екрану.
3. Держава профінансує науку на 6 мільярдів гривень у 2018 році - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://vnz.org.ua/novyny/nauka/10423-derzhava-profinansue-nauku-na-6-miljardiv-gryven-u-2018-rotsi> - Назва з екрану.

4. Магута О. В. Методичні підходи до формування цільового капіталу (ендавменту) для реформування вищої освіти в Україні //Ефективна економіка. – 2016. – №. 6.

5. Меньяло В.І. Зміст, форми і методи дослідницько-інноваційної підготовки докторів філософії: результати пілотного дослідження/ В.І. Меньяло, О.О. Ковтун // Всеукраїнської науково-практичної конференції "Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти". – Запоріжжя, 2017. – С. 53-59.

6. Ми робимо все для того, щоб виші почали отримувати базове фінансування на науку вже з 2019 року- [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://vnz.org.ua/novyny/nauka/10495-my-robymo-vse-dlja-togo-schob-vyshi-pochaly-otrymuvaty-bazove-finansuvannja-na-nauku-vzhe-z-2019-roku--lilija-grynevuch> - Назва з екрану.

7. Ніколаєв Є. Куди прямує система атестації наукових кадрів? - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.skeptic.in.ua/researchers-certification-reform/> - Назва з екрану.

8. Salzburg II Recommendations. European Universities' Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/Salzburg_II_Recommendations. - Назва з екрану.